

Uitgevers van ThiemeMeulenhoff krijgen meer tijd om 'met de ogen van de klant te leren kijken naar wat ze ontwikkelen', aldus Jaap van Loon onlangs in Boekblad. Uitgevers moeten aansluiten bij het nieuwe leren en materialen bieden waarmee docenten daar onderwijs van kunnen maken.

School van folio naar digitaal

Praktijkervaring: MBO-college gebruikt ELO en competentiegericht onderwijs

Uitgevers moeten dus meer onderwijskundige worden en minder procesbegeleider. In een eerder nummer zei Marcel Jansen van Nijgh-Versluuis ook al dat de uitgever zich meer als expert moet gaan opstellen. In dit artikel wil ik schetsen hoe het mbo-college waar ik de laatste maanden werk aan de implementatie van een ELO, nieuw onderwijs ontwikkelt dat 'e' is en competentiegericht. Hoe kan een uitgever zinvol op zo'n proces aansluiten?

Uitgever als consultant

De nieuwe educatieve uitgever moet een consultant zijn die heel veel kaas gegeten heeft van:

- de organisatie van leerprocessen binnen een school
- de organisatie van leermiddelontwikkeling
- de commerciële mogelijkheden voor een uitgever.

Een uitgever moet diep in de spagaat. Het idee loslaten dat het geld verdiend wordt met het verkopen van boekjes of digitale leerobjecten en volledig gaan voor het faciliteren van onderwijsontwikkeling en -uitvoering. Dat betekent dus met één been in de uitgeverij staan en met het andere in de school. Want waarom zou je dat faciliteren overlaten aan bedrijven die service verlenen bij het implementeren van een ELO of onderwijskundig adviesbureaus? Zorg dat je alles in huis hebt en geld kunt vragen voor je diensten, waarbij de levering van materialen er één kan zijn.

In de keuken van de klant Om context te geven aan mijn 'visie' gebruik

ik mijn ervaringen bij deze school als case. The Mediator Group, een bedrijf dat implementaties van Moodle en Didactor ondersteunt, heeft de technische start van het project gedaan door Didactor te installeren op de school. Nu werk ik, in opdracht van The Mediator Group, met een interne projectleider samen om Didactor in gebruik te krijgen bij de docenten. Ik denk dat deze school en hun proces model staan voor veel invoeringstrajecten van digitaal onderwijs. Het gaat niet beter of slechter dan elders, denk ik. Ik had eerlijk gezegd tevoren geen idee hoe complex het zou zijn. Het helpt me om steeds te blijven bedenken dat het eigenlijk gewoon een uitgeefproject is. Het publicatiekanaal ligt vast, dat is Didactor. Ook als er folioproducten aan leerlingen aangeboden worden, moeten de bestanden daarvoor uit de Didactor-database komen; Er is een context, namelijk kwalificatiedossiers die richtinggevend zijn voor wat er geleerd moet worden en er is ook een wettelijke context want in 2008 moet

competentiegericht onderwijs (cgl) in alle mbo's zijn ingevoerd (al gaat dat misschien van de baan).

Binnen het publicatiekanaal moet een ontwerp komen, een didactische methode waarlangs materialen worden opgebouwd. Die methode moet ingevuld worden door auteurs die spullen maken, dat zijn de docenten. Die hebben daar instructie bij nodig. Zij moeten gaan werken volgens een redactionele routing waarbinnen aan bepaalde rollen bevoegdheden zijn gekoppeld. De producten moeten worden afgenomen door een doelgroep, dat zijn collega's van de docenten die ontwikkelen en die hun werk moeten accepteren ('inkopen').

In de stroom springen Wat maakt het nu zo moeilijk? Een school blijkt toch iets anders in elkaar te zitten dan een uitgeverij. Iedereen is al diep verwickeld in een proces dat elke dag loopt, namelijk onderwijs geven en ontwikkelen. Je kan best bedenken dat je als school met Didactor gaat werken, maar intussen moet het onderwijs voor de volgende periode ook gewoon klaar zijn en er moet alvast naar volgend jaar gekeken worden. En omdat iedereen al jaren les aan het geven is, is er dus ook al van alles. Alle bestaande lesmaterialen staan al op een netwerk, sommige docenten hebben mooie websites gemaakt waarop ze hun modules presenteren en die werken

The Mediator Group implementeert Moodle en Didactor

prima, bepaalde opleidingen hebben al applicaties gemaakt waarmee je een beetje e-learning kan doen en het verwerven van competenties kunt administreren. Je staat niet op een omgeploegd veldje waar je fijn mooie plantjes kan gaan inzaaien die komende jaar tot bloei komen, maar je staat in een moestuin waar iedereen driftig loopt te zaaien, verpotten en rooien en waar de klanten al aan het hek staan te roepen om eten.

Techniek, inhoud en organisatie

Toen ik in november bij de school begon vielen me twee dingen op. Het traject om Didactor in te voeren liep al anderhalf jaar, maar het precieze doel werd mij niet meteen helder. Waarom wil de school met een ELO gaan werken? En ten tweede, de keuze voor een ELO en het besluit om hiermee te gaan werken en de invoering van competentiegericht leren (cgl) liepen helemaal los van elkaar. Hoe kan het werken met een ELO cgl faciliteren? Het leek alsof niemand daar nog mee bezig was geweest, terwijl mijn intuïtie zegt dat de keuze voor techniek zou moeten volgen uit onderwijsinhoudelijke

ambities en ook uit ideeën over de ideale organisatie van onderwijsontwikkeling. Dan blijkt dat de keuze voor een instrument wordt gedaan door ict vanuit ict-belangen. Die mappen met lesmateriaal op de server zijn onbeheersbaar en daar moet de ELO een oplossing voor bieden. De onderwijsontwikkeling wordt gestuurd door de afdeling die zich met onderwijskwaliteit bezighoudt. Deze afdeling is best nieuwsgierig naar alle mogelijkheden en wil graag ondersteunen maar heeft ook geen antwoord op de vraag: hoe profiteert de onderwijskwaliteit het meest van een ELO?

Die twee afdelingen hebben weinig met elkaar te maken en delen elkaars kennis ook niet. Ze begrijpen elkaars belangen misschien wel, maar werken niet vanzelfsprekend samen. Ze hebben een bruggetje nodig. Die rol wordt nu opgepakt door het directielid dat opdrachtgever is van dit hele proces. En de projectleider en ik moeten alle belangen in het project goed kunnen verdedigen: techniek, onderwijskwaliteit en door middel van een goed doordacht ontwikkelproces, de afstemming tussen beide.

Waarom, waartoe, waarheen?

Waarom doen we dit? Dit is een vraag die de docenten in de Werkgroep Didactor die de implementatie de 'organisatie in moeten sturen' ons bij elke bijeenkomst stelden. Ondertussen waren sommigen heel enthousiast, anderen tegen heug en meug, modules aan het aanmaken in Didactor; zonder plan, al experimenterend, zonder afspraken over indelingen, metadatering, over kwaliteit en over een aanpak die de herbruikbaarheid zou kunnen bevorderen. Het doel was immers: lesmateriaal in Didactor zetten!

Echter, het kan toch niet de bedoeling zijn om in de database van de ELO dezelfde chaos te creëren als nu in de lesmateriaalmappen op de server is ontstaan? Bovendien kan er met een ELO meer dan bestandjes opslaan. Leerlingen en docenten kunnen er in een forum samenwerken, je kunt er portfolio's in aanmaken, je kunt er interactieve toetsen mee ontwikkelen, enzovoort. Gaan we daar ook iets mee doen? Is wat we nu aan het doen zijn wel zinvol, of moeten we straks weer alles anders doen als uit het experimenteren blijkt dat dit niet de goede manier is? Onzekerheid creëert weerstand.

De knop om Een uitgever bleek ons uit de impasse te trekken. De school behoort tot een kleine sector in het mbo. Uitgevers hebben niet veel materialen te bieden. Bovendien veranderen de beroepspraktijk en de gereedschappen en software waarmee leerlingen daar moeten gaan werken zo snel dat een foliobron al bijna verouderd is als hij van de pers komt. Leerlingen moeten de compe-

Een school blijkt toch iets anders in elkaar te zitten dan een uitgeverij

tentie verwerven om hun eigen bronnen bij elkaar te zoeken. Docenten verwijzen dus veel naar het internet en moeten ook heel veel zelf maken. En dat zijn dan vooral opdrachten waarmee leerlingen zelfstandig in een realistische context de beroepscompetenties verwerven. Hierbij laat ik ondersteunende vakken als Nederlands, Engels en marketing buiten beschouwing. In deze meer algemene beroepscompetenties moet een groter aantal leerlingen ongeveer dezelfde taken leren en daar wordt het voor een uitgever al interessanter om materialen te gaan ontwikkelen. Dus, een uitgever kwam op school praten met onder andere

mijn projectleider. 'Wat willen jullie dan hebben en hoe willen jullie het aangeleverd hebben zodat het goed in jullie ELO past?' O jee, daar hebben we niet zomaar een antwoord op. Tijd voor een nieuwe projectgroep die kwaliteitscriteria gaat opstellen voor de aankoop van lesmateriaal? Nee, de projectleider en ik bedachten dat die club dan hetzelfde zou moeten gaan doen als wij, want wij moeten ook bedenken aan welke eisen materialen moeten voldoen om geschikt te zijn voor onderwijs dat uit een ELO wordt samengesteld en daarin geserveerd wordt. Al komt ons materiaal dan van binnen, en niet van een externe aanbieder, de vragen die we moeten beantwoorden voor we een bestand importeren zijn hetzelfde.

Vanuit het doel Dus, terug naar het doel. De lichte vertwijfeling bij onszelf en de projectgroep Didactor en de vragen van de uitgever leidden ertoe dat we de hele uitvoering stil gelegd hebben en overnieuw zijn begonnen met de 'waarom'-vraag. We hebben een lijstje gemaakt van voordelen die een ELO voor het onderwijs kan bieden. Daarmee wilden we de directie verleiden een uitspraak te doen over de prioriteiten. Nu hebben we gedefinieerd wat het doel is van het project: we gaan in Didactor leerobjecten opslaan die herbruikbaar zijn. Dat is iets anders dan 'we vullen de database met lesmateriaal'. Deze perspectiefwijziging heeft grote gevolgen voor de werkwijze van docenten. Materiaal maken, correct invoeren in de database en ontsluiten met metadata wordt nu een 'altruïstische daad'. Je doet het niet alleen meer 'voor je eige' maar ook voor die collega van een andere opleiding binnen de school die ook een module moet geven over huisstijlen of projectmanagement. En misschien zelfs voor een collega aan school in dezelfde sector aan de andere kant van het land die dezelfde behoefte heeft. Ieder moet gaan denken in twee processen, namelijk opslaan (aan de achterkant) en publiceren (aan de voorkant). Publiceren doe je voor je eigen groep en eigen doelen en opslaan doe je – ook – voor anderen. Om aan objecten herbruikbaarheidwaarde te geven moeten ze aan eisen voldoen. Dus moeten die eisen geformuleerd worden en gehandhaafd. Dus veel meer afspraken maken, over opleidingen en vakgroepen heen.

Didactor is een open source E-learning omgeving, ontwikkeld door The Mediator Group

Naar het doel We zijn nu zover dat we een aantal stappen in deelprojecten hebben opgedeeld. Globaal komen die neer op:

- onderwijsvisie expliciet maken in een didactisch model
- hieruit kunnen we ontwerprichtlijnen voor het onderwijs halen
- zodat we van leerobjecten de functie kunnen bepalen, de ideale omvang en het bestandsformaat waarin het met het oog op hergebruik het beste kan worden opgeslagen
- daaruit moet een metadateringsprofiel komen
- ondertussen zijn de editors in Didactor nog niet optimaal, zeker niet voor kritische docenten die lesgeven over grafisch ontwerp; moeten we ook nog even (laten) aanpassen dus
- de ontwerprichtlijnen en beslissingen over leerobjecten moeten vertaald worden in handleidingen voor docenten die gaan ontwikkelen
- tegelijkertijd moet er een kwaliteitszorgsysteem komen, met rollen en bevoegdheden, gekoppeld aan rechten in het systeem (want wie bepaalt uiteindelijk wat een goed leerobject is?)
- dan moet alles wat al in de database staat opnieuw beoordeeld en gemetadateerd worden
- met diezelfde blik kan naar materialen van uitgever gekeken worden of kan zelfs bij hen een ontwikkelbestelling gedaan worden...
- langzamerhand moet dan al het materiaal dat in de school ontwikkeld wordt aan die richtlijnen gaan voldoen

Sommige stappen kunnen naast elkaar gezet worden en andere moeten echt na elkaar. Gaan we lekker mee puzzelen.

Wat moet de uitgever? Volgens mij kun je bij elke stap in bovenstaand werkproces je expertise leveren. Als uitgever heb je die immers ontwikkeld voor je eigen maakproces. Dan kun je veel meer pro-actief te werk gaan in plaats van reactief. Je expertise kun je in voorbeelden laten zien, zowel van goed ontwikkelde leerobjecten waarmee docenten gemakkelijk in hun ELO modules kunnen bouwen, als op een hoger 'aggregatieniveau', zoals dat zo mooi heet, van goed ontworpen modules. Je kunt de mensen die dit proces moeten uitvoeren ook helpen bij het maken van projectplannen. Je moet natuurlijk wel wat kennis hebben van ELO's en de vraag is of de bedrijven die deze ontwikkelen die kennis wel met je willen delen. Misschien moet je daar als uitgeverij dan een partnerschap mee aangaan.

Alleen, bij wie moet je je expertise laten zien? Met wie moet je in gesprek? Je moet je waarde in eerste instantie zo hoog mogelijk in de boom laten zien, en dan zowel bij het directielid dat ict in portefeuille heeft als het lid dat onderwijsontwikkeling aanstuurt. Daarna kun je gaan samenwerken met de docenten en medewerkers binnen ondersteunende afdelingen die zo'n digitaliseringproject uitvoeren. Uiteindelijk zullen afdelingsdirecteuren beslissen of nieuw materiaal gemaakt of ingekocht moet worden. Nu wij eenmaal op een rij hebben wat we moeten gaan doen en de deelprojecten verdeeld zijn, begint het echte avontuur pas. Gaat het allemaal lukken? De afgelopen maanden hebben de projectleider en ik al een paar keer flink in de put gezeten, maar we trekken onszelf er gelukkig steeds weer uit. Als we tijd genoeg hebben, toveren we dit project voor de zomervakantie om in 'staande organisatie'! ●